

styli ³⁰ locus

Publicació d'Iniciativa Cultural de la Franja: una eina d'intercanvi literari

Estampes de família (del 1789 ençà)*

A la memòria de n'Artur Quintana
Casanovas, que amb l'arma a la mà
defensà les llibertats d'aragonesos i catalans.

Retorn a Catalunya

Tres anys després, el 12 d'abril del 1948, mon pare va tornar de l'exili. L'endemà mateix d'haver-se presentat a la comissaria de la Via Laietana, tal com a la frontera li havien indicat que ho havia de fer sense dil·lació, li van fer saber que existia contra ell una ordre de cerca i captura per part del *Tribunal Especial para la Represión de la Masonería y el Comunismo*, perquè el 1922 havia ingressat a la maçoneria, a la *Lonja Liberación* de Barcelona, on havia estat admès, malgrat no tenir l'edat reglamentària —tenia 19 anys i li'n faltaven dos per tenir la majoria d'edat— *por ser hijo de masón, con el nombre simbólico de Jacinto Verdager* —més tard mon pare m'explicaria que havia triat el nom del poeta perquè aquest havia sofert tanta persecució per part de les jerarquies catòliques—, afegint que el 1924 havia assolit el *grado tercero de maestro masón* i que el 1927 havia estat donat de baixa de la maçoneria per inassistència i impagament de la quota. Com que no havia donat resposta a la demanda de retractació per haver estat maçó que el *Nuevo Estado Nacional-Sindicalista* li havia tramés a Barcelona —quan ell era als camps de concentració francesos o treballant a Alemanya—, ara s'hauria d'enfrontar a un procés on se li demanaven 12 anys i un dia d'en-

carcerament. Podia presentar, deia el jutge, si així ho volia, el que cregués oportú per a des càrrec seu, triant entre fer-ho de paraula o per escrit. Mon pare va triar l'escrit. I hi va cantar la palinòdia —vés sinó!

Però encara va tenir prou humor per a escriure-hi que quan ell va ingressar a la maçoneria aquesta era “una organizació que estava no solo permitida sino que incluso grandes personajes del régimen monárquico estaban afiliados a la misma”. Això passava a Barcelona el 5 de desembre del 1948. Ja us podeu imaginar com es devia sentir mon pare. Ell havia tornat perquè a l'informe rebut quan encara era a Tours hi constava que ja

Artur Quintana Casanovas, comissari de Brigada. Barcelona 1937 (Arxiu Quintana-Schmidt)

no existien càrrecs contra ell per les seves activitats dins d'Estat Català i l'Esquerra, com tampoc per haver estat comissari de Brigada al servei de la República i que ja estava amnistiada de tot. Però en aquest informe no constava que estés amnistiada d'haver estat maçó. I ara el condemnaven, amb lleis de caràcter retroactiu, a *doce años y un día* de presó. I això que diu que diuen que en justícia no es poden dictar lleis de caràcter retroactiu. Diuen, sí. Però, quatre mesos després, el 20 d'abril del 1949 *procede el imponer al procesado la pena de doce años y un día de reclusión menor, accesorias y costas*. Evidentment s'hi fa constar que No

* Aquest llibre, del qual en publiquem un fragment, serà el proper número de la col·lecció 'Lo trinquet' de l'Institut de Estudios Turolenses (DPT), previst per al 2024.

Iniciativa Cultural de la Franja

Publicació d'Iniciativa Cultural de la Franja

Direcció:
Mário Sasot

Consell de redacció:
Esteve Betrià
Pep Espluga
Loli Gimeno
Carme Messeguer
Ramon Mur
Artur Quintana

Disseny:
Esteve Betrià
Ricard Solana

Redacció
Sagrat Cor, 33
44610 CALACEIT
redaccio@tempsdefranja.org

Impressió i producció
Terès & Antolín s.c.
info@teresantolin.com

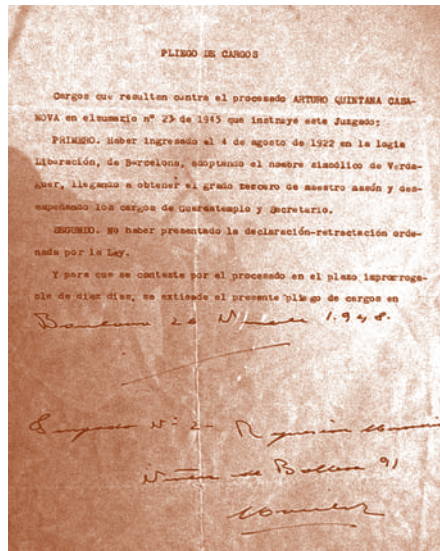
Dipòsit legal: TE-57/2009

INSTITUT RAMON MUNTANER
Fundació privada dels Centres d'Estudis de parla catalana

son de estimar circunstancias modificativas. I la sentència es confirmà el quatre de juny del mateix any. Tanmateix, com que després de la derrota de les forces de l'Eix, al franquisme li anava bé de mostrar-se magnànim, ja el 3 de juliol del 1948, abans encara de condemnar-lo als *doce años y un día* anunciats, li van dir des del tribunal que *ha quedado en libertad provisional, efectuando sus presentaciones periódicas en esta Jefatura*. I el 18 de juny del 1949, ja condemnat definitivament, el *Jefe superior de Policía de Barcelona* li anunciava que *ha sido decretada su prisión atenuada en esta capital*, ço que significava que es podia moure lliurement pel terme municipal de

Barcelona, força extens, oh i tant!, i amb mar i muntanya, i podia viure a casa seva amb sa mare, la seva muller i el fill —jo, és clar. Només s'havia de presentar amb regularitat a *Jefatura*. Més magnanimitat ja no podia ser. Finalment, gràcies a diverses amnisties, el 20 de maig del 1950 li van escriure, amb esplèndida generositat, que *el día cinco de diciembre de mil novecientos cincuenta y tres* quedaria extingida la seva condemna. Resumint: el van tenir cinc anys sempre amb la por que el fessin entrar en presó —sense fer-ho mai. En els anys que va viure en democràcia, que va morir el 1982, mai no va ser anul·lada la il·legal condemna a què el franquisme l'havia sotmès, i la feina va ser nostra a la primavera del 1981 per obtenir el passaport que li permetés venir a casa a Espira del Palatinat on vivíem. Ma mare havia mort per Setmana Santa del 1981 i mon pare, hemiplègic des de feia vuit anys, no podia viure sol a Barcelona. Però sí, li van donar el passaport, i va poder tornar al país on els francesos, que el consideraven un indesitjable, l'havien enviat a treballar el 1942. Aleshores el Govern Nacionalsocialista alemany, vistes les circumstàncies, no el va tractar pas malament. Qui sí que ho va fer fou l'Ajuntament Democràtic d'Espira, que quan al maig del 1981 vam anar-hi a inscriure'l com a resident, ens va anunciar que no podia ser i que al cap de pocs dies hauria de tornar a Espanya. En cas de no fer-ho ens van dir que se l'endurien en una ambulància —que hauria de pagar— i el deixarien a la porta de sa casa a Barcelona. Vam saber que l'ajuntament d'Espira no estava obligat a actuar així, però que ho podia fer, o no, a discreció seva. Vam fer el que es fa en aquests casos, buscar influències: un company de la biblioteca on jo treballava, tenia bona amistat amb qui podia decidir si expulsaven, o no, el meu pare, i va aconseguir que li atorguessin un permís de residència fins al setembre del 1982. De moment havíem parat el cop, que ja se sap: qui dia passa, any empeny. I mon pare, discret i oportú com era, va fer com 52 anys abans ho havia fet l'Anna Heller, la meva besogra i àvia de la Si-

Plec de càrrecs per maçoneria A. Quintana Casanovas (A. Q.-S.)

vacances d'estiu, sense interrompre els estudis. Però per a poder-les fer calia que l'informe dels serveis de seguretat de l'exèrcit franquista em fos favorable. I ja es veia venir que el fill de pare *rojo*, *masón* i *separatista*, i d'avi *masón* si més no, i per més que l'altre —d'avi— hagués estat botifler, no obtindria mai un informe favorable l'any 1957. I què vam fer? Doncs el mateix que fariem vint-i-quatre anys després a Espira, com ja sabeu: cercar influències. I un bon amic falangista, falangista de la primera hora, ens va escriure un aval on presentava mon pare com a quintacolumnista dels del *Movimiento* des del primer moment del *putsch* del 1936. Quan va venir, el 1957, un agent del servei militar d'informació a casa per a interrogar-nos sobre la nostra fidelitat al *Caudillo*, mon pare, fent un gran gest, li va mostrar aquell aval. L'agent el va llegir —i vaig ser admès a milícies. Val a dir que quan mon fill Marc el 1982 va fer el servei militar a la caserna del cos d'enginyeria d'Espira no li van preguntar per si era maçó o en descendia, ni tampoc si n'era de jueus ni gitanos o comunistes. Tanmateix, deixem-ho ací, que ens hi podríem embolicar.

En relació amb tot el que us acabo d'explicar sobre les nostres activitats i contactes amb la maçoneria, no puc deixar d'esmentar que en el formulari que les autoritats alemanyes nacionalsocialistes van presentar a Wuppertal-Elberfeld el 30 d'octubre del 1935 al funcionari de justícia Erich Schmidt, futur sogre meu, una mena d'*Arierpass* —o si ho preferiu en castellà: *Certificado de pureza de sangre*—, on havia de contestar, entre moltes altres tafaneries per part de les autoritats, si havia estat membre d'una llotja o d'una gran llotja, i, si la resposta era que sí, li demanaven que indiqués el grau assolit dins de la maçoneria. Ell va dir que no n'havia estat, de maçó, tal com era veritat. Us ho explico sobretot perquè bé podria ser una bona pista per saber d'on el Generalíssim va poder pouar la seva fòbia contra els maçons.

Artur Quintana i Font, Sigrid Schmidt von der Twer

grid, tal com expliquem més endavant: l'Anna es va morir uns quants anys abans de les lleis racials de Nuremberg, i mon pare quatre mesos abans que se li acabés el permís de residència a la República Federal d'Alemanya. *Glück muss der Mensch haben* —Cal tenir sort, que diem en alemany. I val a dir que tant l'Anna com mon pare en van tenir, de sort —en morir-se a temps.

Quan al 1950 li van fer saber a mon pare que el 1953 acabaria la seva condemna, deuria pensar que li llevaven un bon pes de damunt. No va ser així, que jo pensava fer les dites milícies universitàries, perquè em permetrien de fer el servei militar obligatori durant les

Elogi a padrina vella

Assumpció Perna Güerri

Menuda i pesarosa
cavil·lant com teixir
aquella dura vida
que tant et va marcir.

Que trista la mirada
d'aquells ulls eixerits
cercant una resposta
al teu existir.

Caminaves airosa
per aquells prats amics
descaços els teus passos
el cor sense respir.

A l'ombra dels disgnis
tan envoltats de nit
cercaves les clarianes
sommiant a l'infinit.

Pastora d'ovelles
per alimentar fills
saltants bancals de tardes
seguits de fosques nits.

Filadora de cànem
de versos clandestins
sense esma ta paraula
tan closa en el teu sí.

Sis fills de lluna plena
sis sols vinguts dels cims
van rebre com a herència
d'aquell plorat destí.

Captaire d'horitzons
vinguts de temps antic
bevent de sàvies fonts
cercant la mà d'amic.

Quant temps de ple silenci
quanta son per dormir
en aquell banc de fusta
que et feia de bon llit.

Així puc recordar-te
amb aquell fosc vestit
que amagava la pena
tancada en el teu pit.

Aixeco la mirada
i abraço el teu estel
teixidora de somnis
Gràcies pels teus anhels!

Sabates foradades

Montse Cercós Farreny

Aquell diari que no llegiràs,
perquè no en saps,
el poses a les sabates
per aïllar-te d'un fred
que cala els ossos
refredant el cos cansat.
Sabates foradades,
trencades per la misèria,
conten històries d'escassetat.
Vas deixar la terra on vas néixer.
La guerra i el feixisme van buidar el rebost.
Anar cap al nord era la solució
Les espardenyes baden com badalla la gana.
Entres en calor malgrat saps
que la fredor de l'enyorança
és difícil d'escalfar.
El caliu de la família el separa un llarg camí,
el dur treball et reconforta,
t'obliga a no pensar.
Aviat arribaran!!!

Ikebana del presseguer

Glòria Francino Pinasa

Jaèvau al terra,
rametes de presseguer,
oblidades de la mà del podador.
Ara, al gerro
de la sala,
il·luminau l'estança
d'un rosa melancòlic
i dolç:
Els brots s'han obert:
Ikebana del presseguer.

Dixeu les meues fúries passar

Esther Puyo Montserrat

I si crido,
dixeu-me cridar.
Si m'embrabo,
dixeu les meues fúries passar,
que vòlon, que màrxon
enmig del cerç gelat.
No esperésseu
d'este animalet agrest
que se quedo quiet al seu cau
si al cau esteu burxant,
pos és lliure
i valent i rebel.
No confiésseu
veure en mi
dona sotmesa
ni cap signe de feblesa.
Si m'indigno
feu-tos a una vora del camí
a on les meues paraules contundents
no se tròbon de cop
en les vostres atònites oïdes
ni en la vostra sorpresa mirada.
I si crido
dixeu-me cridar,
i buida de còlera
marxaré
a abrigar-me de soledat.

Monòleg dels Oliveres

Ben esmotxats mos han deixar enguan! Ja veus tu, amb els cents d'ans que tenim...! Amb la corona que portàvem i els braços forts! Que no mos feva re ni l'aire de port ni les tro-nades per més que vingués un mes d'agost tempestuós! Natures, resistents, des de la soca al bell cap! I mira que n'ham rebut de patacs i patacs! Astí n'ha quedat una, allà, tres... i les perxes bategaven de valent per unes mans destres i joves. I esto hivern estàvem plens a caramull, carregats d'or verd i negre. Quins carrampolls! Quan va arribar el fred cru i la neu, ja estàvem buits, perquè mos eren escorregut fins l'últim. Ve't astí, que mos visitaven cada matí les gralles i ben contentes se'n tornaven dels descuits que trobaven a alguns camals i al terra! Poc a poc els dies s'allargaven i tot es començava a remoure, el sol calentava una mica més. Les nits eren més curtes i el rellotge del campanar mos anava dient les hores, les mitjores i els quarts, més modern que el que sentíem alguns de natures al segle XVII, però llavors escoltàvem també les hores amb les oracions: la desperta, l'àngelus, les nones, les vespres... Hi era més silenci al voltant, només els cants dels moixons i aus, els farraments de la gent mentres treballava, i el silenci trencat pels údols del vent i els càntics dels frares.

Esta primavera els podadors estaven famolencs de natures. I au, vengà tallar i serrar camals i més camals, a vere qui se'n pot més! Què es pensen que no ho sentim que mos arranquen la vida a cada tallada, que potser es pensen que podem donar or verd l'an vinent o l'altre? Que en passarà d'ans, abans no en tornen a collir com enguan...! Són així els humans, ho volen tot al seu arbitri, no pensen en la mesura de la natura, en l'esforç del nostre creixement. Això, sí, mos van posar unes boletes verdes, haries dit del color de les nostres fulles, però més viu, no pas aquells fems podrits que esteneven al nostre voltant o els cagallons dels ramats que peixaven l'herba del tros on habitem. I mos vam revifar a l'acte, tant que ja tornam a tinre força pa la renovació. Alguns humans no respecten la natura, només en volen el seu profit: Ara et podo ben podat, així tinré més llenya pa l'hivern. No entenen que la força dels nostres braços dona els fruits, i quan no hi són, no hi ha or ni verd ni negre.

No mos han preguntat els ans que mos ha costat viure fins avui. Centenaris, els més joves, i alguns mil·lenaris. Que no hau vist les nostres soques retxes i partides pel pas dels ans? Mireu la Pllana de Soperuny, quins oliveres més antics, mireu els de la farratja de l'abat i alguns del Camp! I feumos conversa i vos explicarem algunes històries que ham vist, ham sentit i ham viscut. Us quedaríeu de pedra, com les roques! Sentim els cants dels pardals i comencem a brotar. La mostra de l'oliver no tardarà en florir.

Glòria Francino Pinasa

Silencis

Fa uns dies, visitant la Balma de Sorita, al Maestrat, vaig recordar la sensació que tenia de petita quan entrava a una església. Tot i que hi podia trobar per sorpresa alguna imatge feta pel meu pare, que era escultor —a qui enyorava molt, ja que havia mort quan jo tenia només 2 anys— normalment el seu interior no m'agradava. En general, excepte alguna petita ermita perduda per la muntanya, les trobava totes massa carregades de símbols i ornaments. Les dimensions exorbitants dels murs i les figures, sovint de mida real, em feien molta impressió. Fins i tot, de vegades, havia arribat a sentir por.

Però el que més recordo d'aquelles visites a temples, és una poderosa i inexplicable sensació: una mena d'atracció misteriosa que, per una banda m'inquietava però que, paradoxalment, també m'assenenava i em feia venir ganes de romandre-hi més estona. Una sensació que, d'alguna manera, em permetia entrar en un món interior completament desconegut fins llavors, passejar-m'hi en solitari i anar-hi descobrint racons inhòspits on les il·lusions i els temors propis es posaven d'acord per tal de mostrar-me el camí a seguir.

De més gran vaig saber-ne la causa: el silenci. Un silenci conscient, volgut i mantingut.

Aquell silenci no era un silenci qualsevol. No era com el que ens feien fer a classe, al col·legi on estudiava. Tampoc tenia res a veure amb el que hi havia a les biblioteques o als museus, on la gent anava a mirar llibres, quadres o altres productes i no pas a fixar-se en ell. Més aviat s'assemblava al que havia trobat algun cop enmig la natura, contemplant les estrelles, o fins i tot en moments de soledat a la meua habitació, quan de sobte desapareixia l'entorn i em quedava tremolant davant una sensació inexplicable que em mirava de fit a fit.

Recordo que, quan entrava a una església, no em calia cap cartell, ni cap adult que em fes callar. Un silenci immens, gairebé tangible, ens venia a rebre a la porta. Era molt gran i dens, segurament fet amb els silencis de tota la gent que hi havia anat a callar des de segles immemorials. Un silenci que no passava mai desapercebut, que es feia veure i no podia deixar de mirar. Un silenci que també et mirava a tu i t'interpel·lava. Un silenci que encara hi és, et mira i t'interpel·la.

L'altre dia, a la Balma, un cop més, em va venir a rebre i em va convidar a entrar un breu instant allà on les il·lusions i els temors segueixen unint les seves forces. En sortir, de seguida vaig saber per on anar.

Espero que el proper silenci no quedi massa lluny.

Montse Gort